

Попова Інна Вадимівна,
доцент, д.філософ.н., к.т.н.,
доцент кафедри харчової хімії
Національного університету харчових технологій,
м. Київ, Україна

ОСВІТА ДЛЯ ЕКОБЕЗПЕЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Ключові слова: освіта, трансформаційне суспільство, екобезпечний розвиток.

Keywords: education, transformational society, ecosafety development.

Ще зовсім недавно люди пишалися своїми перемогами над природою. Природні ресурси здавалися нескінченними, а численні зв'язки з природою ігнорувалися. Протягом життя лише одного покоління наших сучасників до проблем людства додалася нова, не зовсім звичайна проблема. Вперше за свою історію воно змушене вдаватися до переоцінки власного місця і значення в системі земної природи. Сучасна екологічна криза виявилася явищем абсолютно нового порядку. По-перше, його походження пов'язано з тим, що світова популяція як біологічний вид, розпочала потужну перетворюючу діяльність щодо біосфери, спрямовану виключно для задоволення власних потреб, по-друге, ця діяльність з роками тільки посилюється, по-третє, більшість наслідків такої діяльності мають незворотній характер [1].

Наразі, як зазначає проблема суспільство – природа стоїть у центрі уваги світової спільноти. Продовжується період поглибленого вивчення причин виникнення екологічної кризи, пошуків можливих шляхів виходу з неї, опрацювання і впровадження суспільно-політичних заходів

щодо збереження довкілля, відновлення зруйнованого навколишнього природного середовища.

Подолання сучасної кризової екологічної ситуації є складовою національної політики багатьох країн. Одне з основних завдань такої політики полягає у кардинальній зміні ставлення людини до природи, формуванні екологічної культури, екологічної свідомості, екологічного мислення. Важлива роль у цьому процесі належить навчальним закладам усіх типів і рівнів акредитації, провідне місце серед яких, безумовно, посідає вища школа.

Практикою доведено, що пізнання об'єктивних закономірностей взаємодії людини з природою відбувається у процесі освітньої діяльності. Однією з провідних функцій сучасної освіти визнано виховну. Аналіз шляхів удосконалення взаємовідносин між людиною і природою дозволяє усвідомити, що цей процес відбувається передусім через передачу необхідного досвіду і знань засобами культури і освіти. Це означає, що нові вимоги, які висуває сучасна цивілізація, можуть бути зреалізовані через зміни у змісті і формах освіти. Відповідно сучасна освіта є не просто освітою, в межах якої здійснюється синтез природничонаукових, соціогуманітарних і філософсько-світоглядних знань та концептуальних підходів, а стає новим сенсом і метою сучасного екологічного процесу, засобом збереження і розвитку людини. Сучасний підхід до освіти, обумовлений вимогами часу і ґрунтується на формуванні екологічної свідомості, вихованні особистості з екологічною світоглядною настановою, здатною будувати взаємовідносини з навколишнім середовищем на гармонійних засадах. Чисельними дослідженнями доведено, що здійснення таких екологічно обґрунтованих взаємовідносин стає можливим лише за умов екологічної грамотності і лише у цьому випадку можуть бути з реалізовані засади демократичного суспільства, й

виникнуть передумови ефективно усувати причини, а не наслідки.

Таким чином, можна стверджувати, що провідною метою сучасної екологічної освіти є не просто усвідомлення новітніх науково-екологічних розробок і досягнень, а необхідність формування нового екологічного мислення, яке зможе здійснити синтез наукового знання та етичного ставлення до навколишнього середовища, необхідність «навчити жити» сучасну громадськість в реаліях сьогодення. На вирішення цього завдання має бути спрямована оновлена й удосконалена система неперервної екологічної освіти, зокрема у межах вищої школи.

Екобезпечний розвиток суспільства досягається в результаті сукупної взаємодії різноманітних життєвих чинників, найбільш вагомими серед яких є: характер способу життя, загальна спрямованість виробництва та споживання, рівень культури особистості, екологічна розгорнутість свідомості, зокрема, громадської думки, інформованості людей щодо стану справ у екологічному вимірі, екологічної обізнаності тощо. Людина має достеменно знати не тільки про загальний екологічний стан навколишнього середовища й екологічні загрози, які є або можуть виникнути у перспективі, але й бути компетентною щодо їх застереження та вирішення. Формування у особистості (і у суспільства загалом) свідомості, компетентності, культури здійснення (досягнення) власної екобезпечної життєдіяльності першочерговим і невідкладним завданням сучасного екобезпечного розвитку.

Важливим у цьому плані є рівень екологічної спрямованості освіти. І це зрозуміло. Адже саме через освіту, розпочинаючи з раннього дитячого віку, особистість освоює екологічні норми і правила, формує в собі (і втілює в практику) цінності і пріоритети, ширше - культуру екобезпечного розвитку.

Таким чином, є підстави погодитися з думкою, що специфіка дидактичної проєкції екології на сферу освіти виявляється, у тому, що утворена в результаті такої проєкції, освіта спрямована не стільки на формування відповідних знань, скільки на формування комплексних особистісних якостей, що виходять за межі можливостей окремих навчальних курсів і освітніх галузей, а освіта, таким чином, набуває екологічних ознак.

Метою екологічної освіти у вищій школі має бути підготовка фахівців вищої кваліфікації (вчителів, викладачів, інженерів, магістрів, кандидатів і докторів наук) для організації суспільного життя і виробництва, проведення наукових досліджень у галузі екології, тобто вирішення повсякденних екологічних завдань і глобальних екологічних проблем. Тут потрібно фундаментальне вивчати загальну теоретичну та прикладну екологію (охорону природи, раціональне природокористування та екологічну безпеку біосфери).

Та ефективність національної екологічної освіти залежатиме від ряду факторів, серед яких одне з головних місць належить вибору педагогічних технологій, методів та окремих прийомів. Тому, як зазначає О. Н. Хомичев, «особливого значення має набути підготовка спеціалістів у сфері екології як проблемній та актуальній галузі сучасного знання» [2].

Однім із перспективних і дієвих педагогічних технологій навчання основ екології є сопроєктивна. Стратегія даної технології полягає у співпраці учителя й учня на рівні проєктивної діяльності. Реалізація спільного проєкту формує в учнів вміння висувати екологічно обґрунтовані гіпотези, пропозиції, робити узагальнення, критично ставитись до екологічної інформації, у результаті чого школярі навчаються передбачати очікувані наслідки,

усувати негативні причини, дотримуватись безпечної поведінки, знаходити й приймати спільне рішення.

Сучасними в реалізації екологічної освіти є застосування мультимедійних технологій, зокрема навчальних комп'ютерних технологій, що сприяє навчанню школярів моделювання екологічних ситуацій, обробки результатів спостереження, що значно розширюватиме кругозір, зближить навчання з життям, надає інформацію про проблеми взаємодії між людьми й довкіллям.

Організаційно-діяльнісній педагогічній технології належить першорядне місце щодо чіткої, поетапної системи екологічної підготовки учнів. Стратегією цієї технології є формування емоційно-ціннісної сфери (мотивації до екологічно-безпечної поведінки, зацікавленості у вивченні екології).

Упровадження особистісно зорієнтованої педагогічної технології відіграє провідну роль у формуванні громадянської відповідальності школярів, гуманне і дбайливе ставлення до сусідів по планеті; наполегливість, стриманість у бажаннях; самооцінювання своїх вчинків. Методика вказаної вище технології ґрунтується на індивідуальному підході до кожного учня, урахуванні навчальних можливостей, темпу навчання, здібностей. Основною ідеєю є розвивальний підхід, тобто не надання вчителем готових знань з екології, а навчання уміння її здобувати та переносити в реальні життєві ситуації.

Особливу небезпеку становить розрив між екологічними знаннями та екологічною поведінкою. Для подолання даної проблеми слід перейти від антропоцентричного типу екологічної свідомості (найбільшу цінність у світі має людина, а природа повинна задовольняти її потреби) до ексцентричного - гармонійного розвитку людини і природи, які є елементами єдиної системи. Сьогодні екологічна освіта повинна перейти на

якісно новий рівень навчання і має базуватися на принципі «випереджаючого відображення», згідно з яким, у свідомості людини відбувається постійна оцінка можливих наслідків від її втручання у природу.

Список використаних джерел

1. Бідзюра І. Філософське обґрунтування ідеї сталого розвитку / І. Бідзюра // Людина і політика. - 2004 - №3 – С.130-136.

2. Фомичев А. Н. Экологические доминанты современной науки и проблема экологического образования / А. Н. Фомичев // Экология, культура, образование. (материалы к конференции). – М., 1989. – С.184–188.